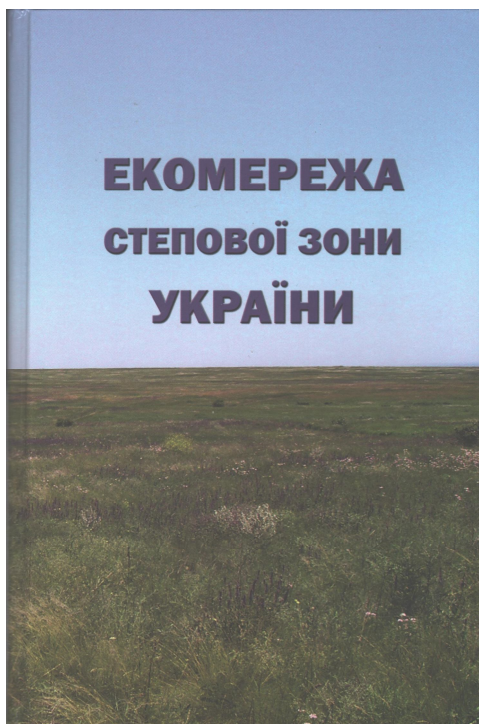

До створення екомережі степової зони України. Перший етап

Щойно вийшла з друку колективна монографія «Екомережа степової зони України. Принципи створення, структура, елементи. – Київ: LAT&K, 2013. – 409 с.». Автори цієї фундаментальної праці – ботаніки і екологи, в переважній більшості наукові співробітники Інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного Національної академії наук України, Вчена рада якого рекомендувала цю працю до друку. Книга опублікована під редакцією відомих вчених – докторів біологічних наук, професорів Д.В.Дубини та Я.І.Мовчана. Рецензентами монографії виступили знані вчені країни – академік НАН України, доктор географічних наук, професор Л.Г.Руденко та доктори біологічних наук, професори В.І.Мельник і С.Ю.Попович. Перші інформаційні, по суті постановчі

публікації щодо необхідності створення екомережі України з'явилися в останнє десятиріччя ХХ та на початку ХХІ ст. Серед них найбільш важливі «Конвенція про біологічне різноманіття: громадська обізнаність та участь» (1997) та «Розбудова екомережі України» / Під ред. Ю.Р.Шеляга-Сосонко (1999) та ін. Ці та інші праці стали поштовхом для вивчення території України в аспекті планування та розроблення регіональних, місцевих (в областях) екомереж. В результаті з'явилося багато праць з цієї проблеми, однак узагальнюючих серед них, присвячених аналізу результатів досліджень екомережі певної значної ділянки країни, не було.

Рецензована книга як раз і є такою. В монографії подається схема екомережі для величезної території, а саме для степової зони України. Схема розроблена на основі положень Всеєвропейської стратегії збереження біотичної і ландшафтної різноманітності та з використанням накопиченого до цього часу міжнародного і національного досвіду створення подібних схем. У вступі (який дано українською і англійською мовами) підкреслюється, що створення екомережі припало на дуже складний час, але альтернативи збереженню довкілля шляхом створення та втілення в життя екомережі немає. Зазначається: «...у таких складних екологічних, соціальних і економічних умовах, що потребують корінної перебудови існуючих у степовому регіоні взаємовідносин з довкіллям, можливим конструктивним рішенням, яке дає максимальний ефект при мінімальних затратах, є створення екомережі...».

Книга складається зі вступу, шести розділів, післямови, списку літератури та додатків. В розділі «Екомережа як системний інструмент збереження біорізноманітності степової зони» наголошується на аспектах загроз біорізноманітності та екосистемам степової зони, аналізується національний досвід формування екомережі, підкреслюється значення екомережі у збереженні біорізноманітності

степової зони України, розглядаються підходи щодо екомережі степової зони в контексті Стратегічної довкільної оцінки та вказуються напрямки реалізації формування екомережі у степовій зоні. В розділі «Мета, завдання та принципи створення екомережі степової зони України» підкреслюється, що екомережа є найважливішим, ключовим елементом практичного вирішення екологічної парадигми природокористування, це, власне, збереження природного каркасу території дослідження. Екомережа – це універсальна соціально-природна структура, яка може вирішувати не тільки проблеми збереження популяцій органічного світу – рослин, тварин, грибів, їх угруповань, але й поліпшувати умови існування населення, приносити людям соціальну та економічну користь, сприяти збалансованому розвитку території. Поставлена мета та завдання визначають основні та конкретні задачі, що мають міжнаціональне, національне, регіональне та локальне значення. Природними чинниками, які зумовлюють базову територіальну організацію екомережі, є біотичні, геоморфологічні, літологічні та гідрологічні. Для успішної розбудови екомережі на усіх етапах визначені такі критерії: проектувально-екосистемні, нормативно-організаційні, економічні та соціальні. Автори підкреслюють, що структурними елементами екомережі є її території, що відрізняються за своїми функціями. Це ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Розроблені критерії відбору територій, які складають екомережу, – це флористичні, фауністичні, геоботанічні та ландшафтні критерії. Ці загальні критерії творчо використовуються при розробленні та застосуванні при відборі критеріїв ключових територій, критеріїв відбору сполучних територій (екокоридорів), відбору буферних територій та відбору відновлювальних територій. Треба відзначити, що при цьому подано методичні аспекти створення зведеної схеми екомережі степової зони України та переліку її структурних елементів, виділено три етапи з використання польових та камеральних методів, а саме – створення картосхем територій з природною та напівприродною рослинністю для всіх областей степової зони; створення картосхем екомережі для всіх областей степової зони; створення Зведеної схеми екомережі степової зони України. В основному розділі «Характеристика елементів екомережі степової зони України» дано конкретну характеристику ключових територій усіх областей: ключових територій міжнародного, національного та регіонального рівня та характеристики екокоридорів (сполучних територій) міжнародного, національного та регіонального рівня. Значну увагу приділено раритетному фітоценофонду екомережі та відновленню степу шляхом створення лісосмуг та степових ділянок в агроландшафтах степової зони.

Цінними є наведені як додатки переліки ключових територій та екокоридорів міжнародного, національного та регіонального рівнів, а також проведення стратегічної довкільної (екологічної) оцінки законопроектів та інших нормативно-правових актів України. Наведені картосхеми екомережі степової зони та окремих областей значно полегшать роботу зі створення екомереж на місцях.

Насамкінець треба відзначити, що дана праця буде використовуватися широким колом фахівців у галузі охорони довкілля, екології, фітоценології, місцевого самоврядування та виконавчої влади, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, членів неурядових екологічних організацій. Ця праця без сумніву буде сприяти створенню екомережі – ефективної форми взаємоіснування людини і природи.

М.Ф. Бойко